

Reemigrācijas atbalsta pasākumu priekšlikumi sabiedriskajai apspriešanai

2012.gada augustā ar ekonomikas ministra D.Pavuta rīkojumu ir izveidota Reemigrācijas atbalsta pasākumu plāna izstrādes darba grupa, kuras mērķis ir:

- aptvert plašā reemigrācijas jautājumu loku un veicināt šajā procesā iesaistīto institūciju sadarbību;
- apzināt esošos un mērķtiecīgi izstrādāt jaunus pasākumus labvēlīgu reemigrācijas apstākļu radīšanai.

Emigrācija un tās ietekme uz darba tirgu ilgtermiņā

Laikā no 2000. līdz 2011.gadam Latvijā iedzīvotāju skaits samazinājās par aptuveni 300 tūkstošiem cilvēku. Samazinājumu galvenokārt noteica negatīvais migrācijas saldo. Kopumā no Latvijas šajā laikā ir emigrējuši aptuveni 213 tūkstoši iedzīvotāju (t.sk. 192 tūkstoši – Latvijas valsts piederībā). Galvenie iedzīvotāju emigrācijas iemesli bija zemo atalgojums, ES veco dalībvalstu darba tirgus atvēršana jaunajiem dalībvalstīm un straujais bezdarbības pieaugums.

Emigrācija ir negatīvas demogrāfijas tendences, turpmākajos gados darbaspēka pieejamības jautājumi, attīstoties ekonomikai un mainoties tās struktūrai, Latvijā kļūs arvien aktuālāki. Atbilstoši Ekonomikas ministrijas izstrādātajam tautsaimniecības izaugsmes mērķa scenārijam, paredzams, ka līdz 2020.gadam tautsaimniecība pieaugs vidēji par 4-5% gadā, savukārt, pieaugot labklājības līmenim, nākamajās desmitgadēs – vidēji par 3-4% gadā. Vienlaikus sagaidāms, ka negatīvas demogrāfijas tendences turpināsies arvien ilgāk, kas var kavēt izaugsmi.

Pieņemot, ka tautsaimniecības attīstības scenārija tiek prognozēts, ka ilgtermiņā – līdz 2030.gadam varētu veidoties 120 tūkstoši brīvvaldības darba vietu, kuru aizpildīšanai būs nepieciešams papildu darbaspēks. Mūsu mērķis ir panākt, lai brīvvaldības darbavietas tiktu aizpildītas ar emigrējušajiem Latvijas valsts piederīgajiem, nevis imigrantiem no citām valstīm. Tādējādi Latvijai jābūt gatavai piedāvāt konkrētus atbalsta pasākumus tiem iedzīvotājiem, kas iepriekšajos gados dažādu iemeslu dēļ ir emigrējuši no valsts, bet būtu gatavi atgriezties, lai dzīvotu un strādātu Latvijā.

Emigrāciju atgriešanos veicinošie faktori

Galvenie faktori, kas dos stimulu atgriezties Latvijā ir līdzīgi tiem, kas emigrētājiem, t.i., iespējams, atrast darbu un atalgojuma lielums. Lai emigrējušie darba meklētāji atgrieztos Latvijā, ir jāpieaug darba piedāvājumu ne tikai Rīgā, bet arī reģionos. Vidējā atalgojumam Latvijā būtu jābūt vismaz imigrācijas valsts minimālās algas līmenī, lai ar cenu līmeni un nodokļu slogu uz mazajām algām.

Piemēram, rīcībā minimālā alga 2011.gadā bija 1462 eiro, bet Latvijā vidējā alga bija 660 eiro.

Bezdarbs un zemo algu vairākumam bija galvenie iemesli, kāpēc audis pieņēma lēmumu emigrēt. Savukārt, lai atgrieztos Latvijā, nereti ne mazāk būtiski ir arī citi ar sociālo aizsardzību, sadzīvību, bērnu izglītību saistītie apstākļi.

Mērķis uzlabot Latvijas ekonomisko un sociālo situāciju, lai turpmāk samazinātu ekonomisku faktoru motivētā Latvijas iedzīvotāju emigrācija, pilda virkne izstrādātu valsts attīstības plānošanas dokumentu (Latvijas Ilgtspējīgās attīstības stratēģija 2030, Nacionālais attīstības plāns u.c.). Tāpat ir atsevišķs valdības pasākumu kopums, lai stiprinātu diasporas piederības sajūtu Latvijai (nacionālās identitātes saglabāšanu, pilsonisko līdzdalību, sabiedrisko un kultūras līdzdalību u.tml.). Sadarbojoties ar diasporu pārstāvošajām organizācijām, to jau īsteno Ārlietu ministrija, Kultūras ministrija un Izglītības un zinātnes ministrija.

(Informācijai: Šobrīd pastāvīgie valdības dokumenti sadarbībā ar diasporu:

- Deklarācija par Valda Dombrovska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbu sadaļā Latvijas tautsaimniecībā ar tautiešiem (attiecinot arī Valdības Rīcības plānu ar atsevišķām 139., 140. sadaļām par Latvijas tautsaimniecību un sadarbību ar diasporu)

<http://www.mk.gov.lv/lv/mk/darbibu-reglamentejosie-dokumenti/valdibasdek/>;

- atbalsts izstrādājumiem latviešiem ārvalstīs no uzdevumiem, kas iekļauts Ministru kabineta 2011. gada 11. oktobra apstiprinātās *Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas pamatnostādņu 2012.-2018. gadam*:

http://www.km.gov.lv/lv/doc/nozaru/integracija/Pamatnostadnes/KMPam_071011_integ.pdf;

- parakstītais *sadarbības memorands* 2011. gada 6. janvārī starp ārlietu ministriju un Pasaules Brīvības Latviešu Apvienību, un 2011. gada 14. septembrī starp Kultūras ministriju, Izglītības un zinātnes ministriju un ārlietu ministriju sadarbības ar diasporas koordināšanai.)

Darba grupas izstrādātie priekšlikumi tiek nodoti sabiedriskajai apspriešanai, kas notiks portālā www.musuvlsts.lv no 2012. gada 1.-19. novembrim. Apspriešanas rezultāti tiks izmantoti, lai līdz 2012. gada 14. decembrim izstrādātu Reemigrācijas atbalsta pasākumu plānu projektam.

Reemigrācijas atbalsta pasākumu virzieni

Reemigrācijas atbalsta pasākumu mērķis ir atbalstīt tos izceļotājus, kas dzimstvietā Latvijas piederīgus un viņu ģimenes locekļus, kuri atpakaļceļotājiem vai ārvalstīs dzimstvietā atgriezties un strādāt Latvijā vai valsts dibinātā savā uzņēmumā vai citā darba vietā biznesa saiknes ar Latviju.

1. Darba tirgus informācija pieejama

Ieviest efektīvu divvirzienu komunikāciju ar diasporu, k:

- darba devotājiem informēt par valsts dzimstvietā Latvijas valsts piederīgus – potenciālos darbiniekus par nepieciešamajiem speciālistiem/vakancēm, kā arī par prakses iespējām uzņēmumos un valsts pārvaldes institūcijās, tādējādi piesaistot valsts studiju beigušos jauniešus;
- valsts dzimstvietā speciālistiem, kas atpakaļceļotājiem atgriezties un strādāt Latvijā, uzrunāt potenciālos darba devotājus, informēt tos par savu izglītību, darba pieredzi un prasmi.

Piemērs: Nodarbinātības valsts aģentūras CV un vakancu datubāzes pilnveide, popularizācija, sadarbība ar interneta vietni Laimaszeme.u.tml.

2. Programma augsti kvalificēta darbaspēka piesaistei Latvijā uzņēmumos inovāciju un jaunu tehnoloģiju ieviešanai

Pieširt valsts un ES finansējumu komersantiem nepieciešamo uzņēmumu aizbraukušo augstākā kvalifikācijas speciālistu un zinātnieku piesaistei Latvijai. Ar Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras un klasteru palīdzību tiks sniegts atbalsts komersantiem kontaktu veidošanai un atbilstošo speciālistu meklēšanai, kā arī atbalsts jauno speciālistu (doktorantu) piesaistei un zinātnisko darbinieku darbināšanai nodarbināšanai pie komersanta, saglabājot akadēmisko karjeru.

Piemērs: Augsti kvalificēts specifiskas nozares inženieris, kurš ir Latvijas valstspiederīgais, atbrauc uz Latviju uzņēmumā ieviest jaunu tehnoloģiju, un gadu valsts sedz līdz 50% no viņa algas.

3. Personu loka paplašināšana, kuriem iespējams pretendēt uz repatrianta statusu

Iespējams saņemt repatrianta statusu un līdz ar to arī tiesības uz valsts nodrošināto atbalstu pārcelšanās gadījumā attiecinot arī uz tiem Latvijas valstspiederīgajiem, kas izceļojuši no valsts pēc 1990. gada 4. maija, izceļošanas brīdī bija sasnieguši pilngadību un ārpus Latvijas dzimstvietā vismaz 10 gadus. Cilvēkiem ir jāspēj apliecināt savu prombūtni un jābūt reāli strādājošiem.

Repatriantam un viņa imenes locekļiem ir tiesības saņemt valsts garantēto materiālo palīdzību (daļu no ceļazīmes maksas, bezdarbības pabalstu), kā arī cita veida adaptācijas un integrācijas atbalstu, piemēram, latviešu valodas apmācību.

Informācijai: Šobrīd uz repatrianta statusu iespējams pretendēt personām, kas pērcēšas uz pastāvīgā dzīvokļa Latvijā, kuras:

- izceļojušas no Latvijas līdz 1990. gada 4. maijam vai dzimušas ārvalstīs;
- izceļojušas no Latvijas pēc 1990. gada 4. maija un izceļošanas brīdī bijušas nepilngadīgas.

Piemērs: Imene, kurai ir abi vecāki (tāvs ir latvietis, māte – rumāņu), 3 bērni un vectāvs, pērcēšas uz Latviju. Imenei tiks segti ceļazīmes izdevumi līdz 500 latiem, piešķirts vecākiem bezdarbības pabalsts līdz 9 mēnešiem (kamēr meklēs darbu) un pabalsts mātei latviešu valodas apguvei.

4. Sadarbība ar diasporu

Lai veidotu ciešu sadarbību ar diasporu un tās organizācijām, aktīvi izmantot ārvalstīs dzimušo latviešu organizāciju tīklu un to organizāciju pasākumus diasporas informāšanai par aktualitātēm Latvijā, paši par darbu un uzņēmējdarbības iespējām, Latvijā nepieciešamajiem speciālistiem un veiksmes stāstiem.

(Informācijai: Jau šobrīd ir uzskaitāma aktīva sadarbība ar diasporu, piemēram, tiek organizēti pasākumi rumāņu latviešu saiknes stiprināšanai ar Latviju, veicinot bērnu un jauniešu piederību Latvijai, tostarp sekmējot latvisko tradīciju, kultūras un latviešu valodas apguvi.)

Piemērs: Informācija par Latvijas tautsaimniecības un darba tirgus attīstību, prognozēm, Latvijas veiksmes stāstiem sadarbība ar interneta vietni Laimaszeme un ar diasporu pārstāvošām organizācijām, organizējot ekonomikas forumus, konferences biznesa saiknes veidošanai ārvalstīs dzimušajiem latviešiem uzņēmējdarbībā.

5. Latviešu valodas apmācības

Lai atvieglotu integrāciju sabiedrībā un spējju atrast darbu, atbalstīt latviešu valodas apmācību iespējamā ierīšanās Latvijā visiem Latvijas valsts piederīgajiem imenes locekļiem (ar laulātājam un bērniem) neatkarīgi no viņu valstiskās piederības un latviešu valodas zināšanu līmeņa.

Piemērs: Papildu finansējums latviešu valodas kursu organizāšanai Nodarbinātības valsts aģentūras apmācības kuponu/vāveru programmas ietvaros, specializētie latviešu valodas kursi darba vajadzībām (piemēram, inženieriem, rīstiem u.c. speciālistiem).

6. Atbalsts skolniekiem, kas atgriežas/iekaujas Latvijas izglītības sistēmā, kā arī šo skolnieku vecākiem

Kopš 2012. gada sākuma ir atvieglots un patrināts process, kādā pēc atgriešanās Latvijā bērni tiek uzņemti vispārējās izglītības iestādēs un tiem palīdz integrēties Latvijas izglītības sistēmā (piemēram, ar pedagoga palīdzību, skolas psihologa vai sociālpedagoga atbalstu). Nepieciešams pēc gada izvērtēt veikto uzlabojumu efektivitāti un finansējuma pieejamību.

Piemērs: Latvijas izglītības iestādēs 5.klasēs kā mācītājs skolniekiem, kurš sākumskolas programmu ir apguvis ārvalstīs, kopā ar vecākiem ir atgriezies Latvijā. Skolnam ir nepietiekamas latviešu valodas zināšanas, tādēļ viņam saprast mācību palīdz pedagoga palīdzību, kurš palīdz ar skolnieku orientēties Latvijas izglītības sistēmā.

7. Vienas pieturas aģentūras noteikšana

Person m, kas atgriežas Latvijā pēc ilgākas uzturēšanās ārvalstīs, un to īmenes locekļiem, nepieciešama informācija un konsultācijas dažādos jautājumos, kas attiecas uz uzturēšanos (darba iespējām, izglītības sistēmu, veselības aprūpi u.c.) Latvijā. Tādēļ nepieciešams noteikt ‘vienas pieturas aģentūru’ ar jau esošām pierstātniecības birojiem visos reģionos, kur persona var vērsties un saņemt atbildes uz neskaidriem jautājumiem – par iespējamo strādāt, par valsts un pašvaldību sniegtajiem pakalpojumiem, par savām tiesībām, kā arī par atbildīgajām valsts vai pašvaldības iestādēm, kurās cilvēki var iegūt palīdzību.

Piemērs: Nodarbinātības valsts aģentūras vai Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes funkciju paplašināšana vai kāda cita institūcija, kurai ir pierstātniecības biroji visos Latvijas reģionos, kas palīdz tu noorientēties nepieciešamajās darbībās ar dažādām valsts iestādēm, ilgstoši ārvalstīs dzīvojušām latvietim vai viņa īmenes locekļiem – ržemniekam, kuram Latvijā nav sociālo kontaktu.